

andelen donationer låg i de svenska kvinnoorganisationerna de första decennierna. Tabellen visar dock att SSKFs inkomster 1907 till 98 procent bestod av donationer, vilket sannolikt beror på att man här till skillnad från på andra ställen, definierat bidrag från partiet som donation. Det står också (s. 218) att de svenska socialdemokratiska kvinnornas inkomster var av samma storleksordning som de brittiska kvinnornas 1907, vilket inte stämmer med uppgifterna i tabellen.

Boken fyller en kunskapslucka och är av stor betydelse genom att den tydligt visar att kvinnorörelser behöver ekonomiska resurser för att sprida sina idéer och bedriva kampen för kvinnors juridiska, ekonomiska och politiska rättigheter. Författarna har som nämnts använt ett rikt källmaterial och lagt ner betydande arbetsinsatser på att sammanställa data om inkomster och utgifter. Boken skulle kunna stimulera och inspirera andra att studera hur senare tiders kvinnoorganisationer och i olika länder har lyckats få inkomster och hur de hanterat dessa inom rådande sociala normer. Men dessvärre ger boken överlag intryck av för stor brådska och bristande noggrannhet. Möjligen pekar detta på ett symptomatiskt problem i dagens akademi, för mycket press på att publicera och för lite resurser i publiceringsprocessen.

Stockholms universitet

ANITA NYBERG

Per Bolin, *Between National and Academic Agendas: Ethnic Politics and National Disciplines at the University of Latvia, 1919–1940* (Huddinge: Södertörns högskola 2012). 347 s.

Enligt denna bok ska den tongivande lettiske historieprofessorn Augusts Tentelis år 1937 ha sagt att en nations historia förstås "bättre och mer djupsinnigt" av en av samma nation (s. 276). Särskilt när det gäller små länder med små inhemska språk – där de baltiska länderna utgör ett typiskt exempel – är det väldigt sällan att forskare utifrån lyckas skaffa sig den kulturella kompetensen som krävs för att skriva något som bidrar med ny kunskap och insikter för både utländska och inhemska läsare. I baltiska sammanhang präglas icke-baltiska författares texter, medvetet eller inte, ofta av schabloner hämtade från källor i mera lättillgängliga språk som tyska eller ryska.

Det var med dessa grubblerier i åtanke att jag började läsa Per Bolins senaste monografi om Lettlands universitet (*Latvijas Universitāte*, LU) under mellankrigstiden. Men min skepsis visade sig vara obefogad; Bolin har lyckats skriva en mångfacetterad, välargumenterad analys av de politiska

spänningarna kring LU:s roll inom det nationella utbildningssystemet under tiden då den nya lettländska staten försökte definiera sin identitet. Dessutom är boken välskriven och bygger på en gedigen bas av primärkällor och litteratur på lettiska.

Som drivkraft för de spänningar inom LU som kartläggs i boken pekar Bolin ut motsättningen mellan å ena sidan Lettland som en nationaliserande stat i Benedict Andersons mening och å andra sidan internationella vetenskapliga normer grundade i Humboldts ideal. En ny nationalstat behövde ett universitet som ett prestigeprojekt; detta var de flesta överens om. Men vad var främsta målet? Att utveckla det tidigare "bondespråket" (*peasant language*) lettiskan till ett språk som även kunde användas i vetenskapliga sammanhang jämte tyskan eller ryskan? Att bli en plats där helst lettiska lärare utbildar lettiska medborgare för högkvalificerade tjänster inom den lettiska staten och samhället? Eller att bli ett framstående internationellt centrum för lärdom och vetenskap och därmed ett bevis på landets duglighet och livskraft i nationernas hierarki?

Dessa spänningar ledde till återkommande konflikter mellan de nationalistiskt och de vetenskapligt sinnade fraktionerna inom olika fakulteter, samt i universitetets styrelse. Bolin diskuterar hur frågor kring etnicitet, lojalitet, språk och vetenskapliga meriter påverkade rekrytering av både lärare och studenter, samt personalens karriärmöjligheter. När det gällde lärare, försökte nationalisterna med alla medel hindra tillsättning av kvalificerade lärare med tysk – särskilt balttysk – bakgrund, ty de ansågs vara illojala mot Lettland och representera det tidigare herrefolket som förtryckte letterna. För att undvika anklagelser om etnisk diskriminering, hänvisade man oftast till bristande förmåga att undervisa på det nya universitets huvudspråk, lettiska. På ett liknande sätt tillgodosåg universitetsledningen de högljudda nationalistiska studenternas krav på att minska antalet studenter av judiskt börd genom att införa skriftliga och muntliga språktester – de senare alltid mera stränga för icke-letter – som en del av antagningsprocessen. Bolin ger en bra bild av hur universitetsmiljön blev en grogrund för tidiga fascistiska tendenser i Lettland genom sin sammanfattning av Nationalistklubbens upplopp mot judiska studenter i 1922.

Med tiden fick den nationalistiska idén övertag vid LU på de humboldtska idealens bekostnad. Bolin illustrerar detta bäst i två fallstudier: en om universitetets skriftserie, och den andra om konsolideringen av de nationsbärande disciplinerna inom humaniora, till exempel arkeologi, etnografi och historia. Det visade sig att redan med första numret av skriftserien fick redaktören kritik för att låta fel sorters författare skriva på fel språk (dvs. balttyskar på tyska), oavsett om deras artiklar höll hög vetenskaplig standard. Redan från andra numret var målsättningen att gynna det lettiska framför allt, även om

tyskan som språk kom att fortsätta att dominera bland artiklar om medicin och teknik.

Fallstudien av den Filosofiska-filologiska fakultetens utveckling är historien om politiseringen av humaniora i nationsbyggandes tjänst. Mindre meriterade etniska letter som Tentelis avancerade i sina karriärer (Tentelis hann bli rektor två gånger och utbildningsminister två gånger), medan erfarna balttyska lärare marginaliserades och tvingades sluta. Undantaget var den etniskt ryske historieprofessorn Robert Wipper från Odessa, som dock var en varm förespråkare av en mer nationalistisk, lettiskcenterad historieskrivning som var motsatsen till balttyskarnas hittills dominerande sätt att skriva historia.

Det finns mycket intressant här för en svensk läsare. Bolin visar att det fanns nära band mellan baltisk och svensk vetenskap under mellankrigstiden. LU:s ledning rekryterade hellre nordbor – som ansågs vara mera vänligt inställda till landet än tyskar – när de nödgades leta utländsk personal i brist på kvalificerade lettiska (icke-balttyska, icke-judiska) lärare. Paradoxalt nog kunde dessa svenskar undervisa och publicera på tyska utan att kritiseras hårt av nationalisterna. Svenskarnas inflytande på lettisk vetenskap är också tvetydig: Bolin lyfter fram hur medicinprofessorn Gaston Backman införde rasbiologiska studier enligt svenska metoder till Lettland, och därmed tillförde dessa teorier en vetenskaplig legitimitet där. Dessutom noterar Bolin att de svenskar som deltog i konferensen för historiker från Östersjöregionen 1937 kunde framföra ett mer konservativt, nationalistiskt narrativ om till exempel stormaktstiden än som var godtagbart i Sverige vid den tiden.

När man läser Bolins bok slås man av hur mycket de spänningar han beskriver är igenkännbara. Politiker i dag fortsätter att lägga sig i hur utbildningar ska se ut och vad man bör forska om. Trots allt prat om internationalisering av högre utbildning missgynnas utländska sökande till lärartjänster inom svensk humaniora genom krav på undervisning på svenska – något som blivit strängare sedan 2009 års språklag. Icke-svenska doktorander upplever marginalisering när avhandlingar skrivs på engelska, men ventileringsseminarierna hålls på svenska. Kanske Bolins studie av motsättningar mellan en nationaliserande stat och globaliserade vetenskapliga idealen är mera relevant och aktuell än vi kan ana? Hur som helst är denna en viktig bok som rekommenderas varmt, inte minst till intressenter inom baltiska studier och lärdomshistoria.

Uppsala universitet

MATTHEW KOTT